

Roll No

143/B

Total No. of Printed Pages: 08]

[Total No. of Questions: 20

SS

2037

ਸਲਾਨਾ ਪਰੀਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ

BUSINESS ECONOMICS AND QUANTITATIVE METHOD-II

(Commerce Group)

(Punjabi, Hindi and English Versions)

(Evening Session)

Time: 03 Hours

Maximum Marks: 65

(Punjabi Version)

- ਨੋਟ : (i) ਆਪਣੀ ਉੱਤਰ-ਪੱਤਰੀ ਦੇ ਟਾਈਟਲ ਪੰਨੇ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਾ-ਕੋਡ/ਪੇਪਰ-ਕੋਡ ਵਾਲੇ ਖਾਨੇ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਾ-ਕੋਡ/ਪੇਪਰ-ਕੋਡ 143/B ਜ਼ਰੂਰ ਦਰਜ ਕਰੋ ਜੀ ।
- (ii) ਉੱਤਰ-ਪੱਤਰੀ ਲੈਂਦੇ ਹੀ ਇਸ ਦੇ ਪੰਨੇ ਗਿਣ ਕੇ ਦੇਖ ਲਓ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਟਾਈਟਲ ਸਹਿਤ 30 ਪੰਨੇ ਹਨ ਅਤੇ ਠੀਕ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਹਨ ।
- (iii) ਉੱਤਰ-ਪੱਤਰੀ ਵਿੱਚ ਖਾਲੀ ਪੰਨਾ/ਪੰਨੇ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੱਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨ/ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ।
- (iv) ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ ਚਾਰ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ । (ਭਾਗ-ਉ, ਭਾਗ-ਅ, ਭਾਗ-ਬ, ਅਤੇ ਭਾਗ-ਸ) ।
- (v) ਭਾਗ-ਉ : ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 1 ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਸਦੇ ਪੰਜ ਭਾਗ ਹੋਣਗੇ, ਹਰੇਕ ਭਾਗ ਇੱਕ ਅੰਕ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ 1-15 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ।
- (vi) ਭਾਗ-ਅ : ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 2 ਤੋਂ 8 ਤੱਕ ਹੋਣਗੇ, ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 2 ਅੰਕਾਂ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ 5-10 ਲਾਇਨਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ।
- (vii) ਭਾਗ-ਬ : ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 9 ਤੋਂ 17 ਤੱਕ ਹੋਣਗੇ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 4 ਅੰਕਾਂ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ । ਕੋਈ 7 ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਨੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ । ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ 15-20 ਲਾਇਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿਉ ।
- (iii) ਭਾਗ-ਸ : ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ 18-20 ਤੱਕ ਅੰਦਰੂਨੀ ਚੋਣ ਵਾਲੇ ਹੋਣਗੇ, ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 6 ਅੰਕਾਂ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ 3-5 ਪੰਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ।
- (ix) ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਚਿੱਤਰ ਬਣਾਓ ।
- (x) ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਾਧਾਰਣ ਕੈਲਕੁਲੇਟਰ ਵਰਤਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ । ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣਾ ਕੈਲਕੁਲੇਟਰ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਭਵਨ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣ । ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਮੰਗਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ।

ਭਾਗ-ਉ

1. (ਉ) ਚਤੁਰਥਕ ਲੜੀ ਨੂੰ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਦਾ ਹੈ ।

5

(ਅ) ਸਹਿਸਬੰਧ ਕਿੰਨੀਆਂ ਮੱਦਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ?

- (i) 2 (ii) 3 (iii) 4 (iv) ਇਹ ਸਾਰੇ

(ਇ) ਬਾਜ਼ਾਰ ਕੀਮਤ ਤੇ ਕੁਲ ਘਰੇਲੂ ਉਤਪਾਦ ਕੀ ਹੈ ?

(ਸ) ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਮੁਦਰਾ ਦਾ ਅਚਨਚੇਤੀ ਕੰਮ ਹੈ ?

(i) ਵਟਾਂਦਰੇ ਦਾ ਮਾਧਿਅਮ (ii) ਮੁੱਲ ਦਾ ਭੰਡਾਰ (iii) ਸਾਖ ਨਿਰਮਾਣ ਦਾ ਆਧਾਰ (iv) ਮੁੱਲ ਦਾ ਹਸਤਾਂਤਰਣ

ਹ) ਨਿਰਯਾਤ ਅਤੇ ਆਯਾਤ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮੱਦਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

(i) ਭੁਗਤਾਨ ਬਾਕੀ (ii) ਵਪਾਰ ਬਾਕੀ (iii) ਵਣਜ ਬਾਕੀ (iv) ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ

ਭਾਗ-ਅ

2. ਗਣਿਤਕ ਔਸਤ ਦੇ ਔਗੁਣ ਲਿਖੋ। 2
3. ਕਾਰਲ-ਪੀਅਰਸਨਜ਼ ਦੇ ਵਿਸ਼ਮਤਾ-ਗੁਣਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੱਸੋ ॥ 2
4. ਸੂਚਕ ਅੰਕ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਦੱਸੋ। ਹੈ? 2
5. ਪਤੀਪਮਣ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦੀਆਂ ਮਾਨਤਾਵਾਂ ਲਿਖੋ। 2
6. ਤਿੰਨ ਖੇਤਰੀ-ਮਾਡਲ ਵਿੱਚ ਆਮਦਨ ਦਾ ਚਕਰੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਕੀ ਹੈ? 2
7. ਪੂਰਨ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਕੀ ਹੈ? 2
8. ਨਕਦ ਰਿਜ਼ਰਵ ਅਨੁਪਾਤ ਕੀ ਹੈ? 2

ਭਾਗ - ਏ

9. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਤੋਂ ਮਧੱਕਾ ਪਤਾ ਕਰੋ : 4

ਅੰਕ	17	25	45	20	24	32	10
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ	100	125	128	111	127	118	115

10. ਅੰਕੜਿਆਂ ਤੋਂ ਕਾਰਲ-ਪੀਅਰਸਨਜ਼ ਦੀ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ਮਤਾ ਗੁਣਾਂਕ ਕਢੋ : 4

ਆਮਦਨ	10	11	12	13	14
ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ	2	4	10	8	5

11. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅੰਕੜੇ ਤੋਂ ਸਰਲ ਸਮੂਹਿਕ ਵਿੱਧੀ ਅਤੇ ਕੀਮਤ ਅਨੁਪਾਤਾਂ ਦੀ ਸਰਲ ਔਸਤ ਵਿਧੀ ਰਾਹੀਂ ਸੂਚਕ-ਅੰਕ ਪਤਾ ਕਰੋ : 4

ਵਸਤੂਆਂ	ਕੀਮਤ 2012	ਕੀਮਤ 2015
A	162	203
B	120	105
C	130	175
D	260	660
E	90	60

12. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਤੀਪਗਮਣ ਸਮੀਕਰਣ Y ਦੀ x ਉੱਤੇ ਬਣਾਓ। 4

X	10	6	14	8	12
Y	13	15	9	12	11

13. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਗਣਨਾ ਕਰੋ : 4

(ਉ) ਬਾਜ਼ਾਰ ਮੁੱਲ ਤੇ ਕੁਲ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਉਤਪਾਦ

(ਅ) ਬਾਜ਼ਾਰ ਮੁੱਲ ਤੇ ਸ਼ੁੱਧ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਉਤਪਾਦ।

(i) ਨਿਜੀ ਉਪਭੋਗ ਖਰਚ 1,20,000

- (ii) ਸਰਕਾਰੀ ਉਪਭੋਗ ਖਰਚ 18,500
- (iii) ਕੁਲ ਪੂੰਜੀ ਨਿਰਮਾਣ = 4,500
- (iv) ਨਿਰਯਾਤ = 9,000
- (v) ਆਯਾਤ = 13,500
- (vi) ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਸ਼ੁੱਧ ਸਾਧਨ ਆਮਦਨ = 750
- (vii) ਘਿਸਾਵਟ = 660

14. ਸੀਮਾਂਤ ਉਪਭੋਗ ਵਿਰਤੀ ਕੀ ਹੈ ? ਚਿੱਤਰ ਸਹਿਤ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ । 4
15. ਮੁਦਰਾ ਦੇ ਗੌਣ ਕੰਮ ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਹਨ ? 4
16. ਰਾਜਕੋਸ਼ੀ ਘਾਟਾ ਅਤੇ ਰਾਜਸਵ ਘਾਟੇ ਵਿੱਚ ਕੀ ਅੰਤਰ ਹੈ ? 4
17. ਭੁਗਤਾਨ ਬਾਕੀ ਵਿੱਚ ਅਸੰਤੁਲਨ ਦੇ ਕੀ ਕਾਰਨ ਹਨ ? 4

ਭਾਗ - ਸ

18. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਤੋਂ ਪਮਾਪ ਵਿਚਲਨ ਅਤੇ ਔਸਤ ਪਤਾ ਕਰੋ : 6

ਆਕਾਰ :	0-5	5-10	10-15	15-20	20-25	25-30	30-35
ਖੇਤਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ :	10	26	16	11	10	9	8

ਜਾਂ

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਤੋਂ ਕਾਰਲ-ਪੀਅਰਸਨਜ਼ ਦੀ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਸਹਿ-ਸਬੰਧ ਪਤਾ ਕਰੋ :

ਰੋਲ ਨੰ.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਹਿੰਦੀ ਵਿੱਚ ਅੰਕ	88	46	108	35	85	92	100	72	75	49
ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਅੰਕ	94	61	101	70	78	72	96	68	63	57

19. ਆਮਦਨ ਵਿਧੀ ਰਾਹੀਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਆਮਦਨ ਕਿਵੇਂ ਮਾਪੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ? 6

ਜਾਂ

ਸਰਕਾਰੀ ਬਜਟ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੱਸੋ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਬਜਟ ਦੇ ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਘਟਕ ਹਨ ?

20. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਤੋਂ ਲੈਸਪੀਅਰ ਅਤੇ ਫਿਸ਼ਰ ਦਾ ਸੂਚਕ-ਅੰਕ ਪਤਾ ਕਰੋ 6

ਵਸਤੂਆਂ	ਆਧਾਰ ਸਾਲ		ਚਾਲੂ ਸਾਲ	
	ਕੀਮਤ	ਮੁੱਲ	ਕੀਮਤ	ਮੁੱਲ
A	8	40	12	60
B	10	50	15	75
C	12	60	18	90
D	7	35	10	50

ਜਾਂ

ਕੇਂਦਰੀ ਬੈਂਕ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ ।

(Hindi Version)

- ਨੋਟ : (i) अपने उपनाम के शीर्षक पृष्ठ पर विषय-कोड / पेपर-कोड अनुभाग में विषय कोड / पेपरकोड।
143 / बी कृपया रजिस्टर करें
- (ii) उत्तर पत्रक को लेते हुए, उसके पृष्ठों को गिनें और देखें कि उसमें शीर्षक सहित 30 पृष्ठ हैं और क्रमशः।
- (iii) उत्तर-पुस्तिका में खाली छोड़े गये पृष्ठ/पृष्ठों के पश्चात् हल किये गये प्रश्न/प्रश्नों का मूल्यांकन नहीं किया जायेगा।
- (iv) प्रश्न पत्र को चार खंडों में विभाजित किया गया है।
- (v) भाग- in: प्रश्न सं। 1, जिसके पांच भाग हैं, प्रत्येक भाग एक अंक का होगा, 1-15 शब्दों में उत्तर लिखें।
- (vi) भाग-ए: प्रश्न सं। 2 से 8 तक, प्रत्येक प्रश्न 2 अंकों का होगा, जिसमें उत्तर 5-10 लाइनों में होगा लिखें।
- (vii) भाग-: प्रश्न सं। 9 से 17 तक प्रत्येक प्रश्न 4 अंकों का होगा। कोई 7 प्रश्न नहीं पूछे जाने हैं। उन्हें 15-20 लाइनों में जवाब दें।
- (viii) भाग-घ : में प्रश्न नं. 18 से 20 तक अन्दरूनी विकल्प वाले होंगे, प्रत्येक प्रश्न 6 अंक का होगा, इनका उत्तर 3-5 पत्रों में लिखें।
- (ix) जरूरत के अनुसार चित्र बनाएं।
- (x) साधारण गणक (Calculator) का प्रयोग करने की आज्ञा है। परीक्षार्थी अपना गणक परीक्षा भवन में लेकर आये। उनको एक दूसरे से माँगने की अनुमति नहीं होगी।

भाग-क

1. (क) चतुर्थक लड़ी को भागों में बाँटता है। 1
- (ख) सहसम्बन्ध कितनी मदों में हो सकता है ? 1
- (i) 2 (ii) 3 (iii) 4 (iv) सभी
- (ग) बाज़ार कीमत पर कुल घरेलू उत्पाद क्या है ? 1
- (घ) इनमें से मुद्रा का कौन-सा फुटकल कार्य है ? 1
- (i) विनिमय का माध्यम (ii) मूल्य का भण्डार
- (iii) साख निर्माण का आधार (iv) मूल्य का हस्तांतरण
- (ङ) निर्यात और आयात की दृश्य मदों के अन्तर को कहते हैं। 1
- (i) भुगतान बाकी (ii) व्यापार बाकी
- (iii) वाणिज्य बाकी (iv) इनमें से कोई नहीं

भाग-ख

2. गणितीय औसत के अवगुण लिखें।
3. कार्ल पियर्सन के विषमता गुणांक की विशेषताएं लिखें।
4. सूचक-अंक का महत्व लिखें।
5. प्रतीपगमन विश्लेषण की मान्यताएं लिखें।
6. तीन क्षेत्रीय मॉडल में आमदन का चक्रीय प्रवाह क्या है ?
7. पूर्ण रोजगार की धारणा क्या है ?
8. नकद रिजर्व अनुपात क्या है ?

भाग-ग

9. निम्नलिखित आंकड़ों से माधिका ज्ञात करो :

अंक	17	25	45	20	24	32	10
विद्यार्थियों की संख्या	100	125	128	111	127	118	115

10. निम्नलिखित आंकड़ों से कार्ल पियर्सन की विधि द्वारा विषमता गुणांक निकालो :

आय	10	11	12	13	14
मजदूरों की संख्या	2	4	10	8	5

11. निम्नलिखित आंकड़ों से सरल सामूहिक विधि और कीमत अनुपात की सरल औसत विधि द्वारा सूचक अंक ज्ञात करें :

वस्तुएं	कीमत 2012	कीमत 2015
A	162	203
B	120	105
C	130	175
D	260	660
E	90	60

12. निम्नलिखित आंकड़ों से प्रतीपगमन समीकरण Y को X के ऊपर बनाएं।

X	10	6	14	8	12
Y	13	15	9	12	11

13. निम्नलिखित आंकड़ों के आधार पर गणना करें :

(क) बाजार मूल्य पर कल राष्ट्रीय उत्पाद

(ख) बाजार मूल्य पर शुद्ध राष्ट्रीय उत्पाद

(i) निजी उपभोग खर्च 1,20,000

(ii) सरकारी उपभोग खर्च 18,500

(iii) कुल पूंजी निर्माण = 4,500

(iv) निर्यात = 9,000

(v) आयात = 13,500

(vi) विदेशों से शुद्ध साधन आय = 750

(vii) हास = 660

14. सीमान्त उपभोग प्रवृत्ति क्या है ? चित्र सहित व्याख्या करो। 4
15. मुद्रा के गौण कार्य कौन-कौन से हैं ? 4
16. राजकोषी घाटा और राजस्व घाटे में क्या अन्तर है ? 4
17. भुगतान शेष में असंतुलन के क्या कारण हैं ? 4

भाग- ५

18. निम्नलिखित आंकड़ों से प्रमाप विचलन और औसत ज्ञात करो। आकार : 6

आकार :	0-5	5-10	10-15	15-20	20-25	25-30	30-35
खेतों की संख्या :	10	26	16	11	10	9	8

अथवा

निम्नलिखित आंकड़ों से कार्ल पियर्सन्ज की विधि द्वारा सह-सम्बन्ध ज्ञात करो :

रोल नं..	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
हिन्दी में अंक :	88	46	108	35	85	92	100	72	75	49
पंजाबी में अंक :	94	61	101	70	78	72	96	68	63	57

19. आय विधि द्वारा राष्ट्रीय आय को कैसे मापा जा सकता है ? 6

अथवा

सरकारी बजट की विशेषताएं बताओ। सरकारी बजट के घटक कौन-कौन से हैं ?

20. निम्नलिखित आंकड़ों से लैस्पीयर और फिशर की विधि से सूचकांक ज्ञात करें। 6

वस्तुएं	आधार वर्ष		चालू वर्ष	
	कीमत	मूल्य	कीमत	मूल्य
A	8	40	12	60
B	10	50	15	75
C	12	60	18	90
D	7	35	10	50

अथवा

केन्द्रीय बैंक के कौन-कौन से कार्य हैं ?

(English Version)

- Note:
- (i) You must write the subject-code/paper-code 143/B in the box provided on the title page of your answer-book.
 - (ii) Make sure that the answer-book contains 30 pages (including title page) and are properly serialized as soon as you receive it.
 - (iii) Question/s attempted after leaving blank page/s in the answer-book would not be evaluated.
 - (iv) Question paper has been divided into 4 parts. Section-A, Section-B, Section-C and Section-D.
 - (v) Section-A: will consist of question no. 1 having 5 parts of one mark each. Answer should be in 1-15 words.
 - (vi) Section-B: will consist of question no. 2 to 8 of two marks each. Answer should be in 5 to 10 lines.
 - (vii) Section-C: will consist of question no. 9 to 17. Each question carries 4 marks. Answer should be in 15-20 lines. Attempt any 7 questions from this section.
 - (viii) Section-D : will consist of question no. 18 to 20 having internal choice. Each question carries 6 marks. Answer should be in 3-5 pages.
 - (ix) Make diagrams where necessary.
 - (x) The use of non programmable simple calculator is allowed. The student should bring their own calculator in the examination hall. No borrowing will be permitted.

Section-A

1. (a) Quartiles divide the series into parts. 1
- (b) In how many variables the correlation may exist ? 1
 - (i) 2 (ii) 3 (iii) 4 (iv) all
- (c) What is gross domestic product at market price? 1
- (d) Which is the contingent function of money? 1
 - (i) Medium of exchange (ii) Store of value
 - (iii) Basis of credit creation (iv) Transfer of value
- (e) The difference between the export and import of visible items is called. 1
 - (i) Balance of payment (ii) Balance of trade
 - (iii) Balance of commerce (iv) None

Section-B

2. Write the demerits of arithmetic mean. 2
3. Explain the characteristics of coefficient of skewness as given by Karl-Pearson, 2
4. Give the importance of index number. 2
5. Write the assumptions of regression analysis. 2

6. What is the circular flow of income in three sector model ? 2
7. What is the concept of full employment ? 2
8. What is cash reserve ratio ? 2

Section-C

9. Calculate median from the following data 4

Marks	17	25	45	20	24	32	10
No. of students	100	125	128	111	127	118	115

10. Calculate coefficient of skewness by Karl-Pearson's method from the following data : 4

Income:	10	11	12	13	14
No. of labourers:	2	4	10	8	5

11. Calculate index number by simple aggregative method and simple average of price relative from the following data. 4

Commodities	Price 2012	Price 2015
A	162	203
B	120	105
C	130	175
D	260	660
E	90	60

12. Find regression equation Y on X from the following data 4

X	10	6	14	8	12
Y	13	15	9	12	11

13. Calculate from the following data : 4

- (a) Gross national product at market price
- (b) Net national product at market price.
- (i) Private consumption expenditure = 1,20,000
- (ii) Govt. consumption expenditure = 18,500
- (iii) Gross capital formation = 4,500
- (iv) Exports = 9,000
- (v) Imports = 13,500
- (vi) Net factor income from abroad = 750
- (vii) Depreciation = 660

14. What is marginal propensity to consume? Explain with diagram. 4

15. What are the secondary functions of money? 4
16. What is difference between fiscal deficit and revenue deficit ? 4
17. What are the causes of disequilibrium in balance of payment ? 4

Section-D

18. Calculate standard deviation and mean from the following data: 6

Size :	0-5	5-10	10-15	15-20	20-25	25-30	30-35
No. of farms:	10	26	16	11	10	9	8

Or

Calculate correlation by Karl-Pearson's method from the following data:

Roll no.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Marks in Hindi	88	46	108	35	85	92	100	72	75	49
Marks in Punjabi	94	61	101	70	78	72	96	68	63	57

19. How national income can be measured by income method ? 6

Or

Explain the characteristics of govt. budget. What are the components of govt. budget ?

20. Calculate index number by Laspeyres and Fisher method from the following data. 6

Commodities	Base year		Current year	
	Price	Value	Price	Value
A	8	40	12	60
B	10	50	15	75
C	12	60	18	90
D	7	35	10	50

Or

Explain the functions of central bank.